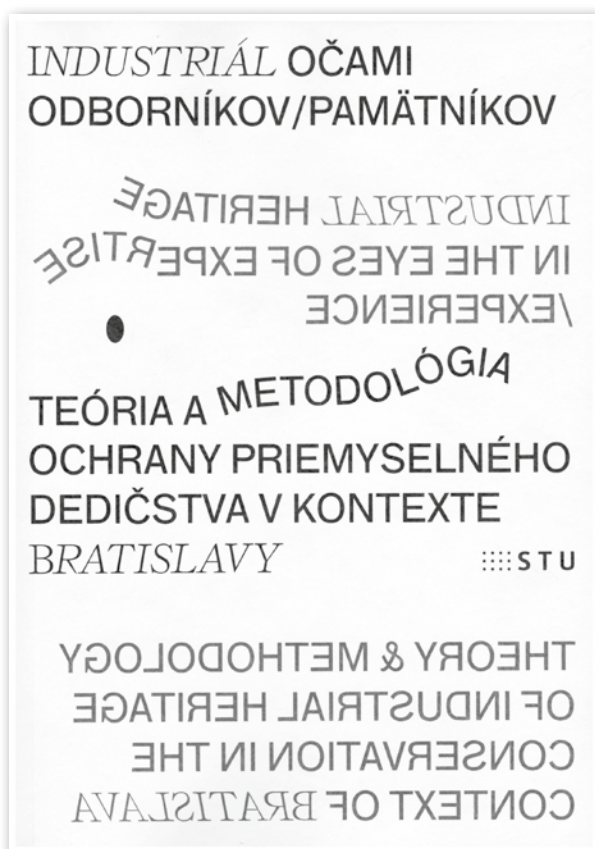

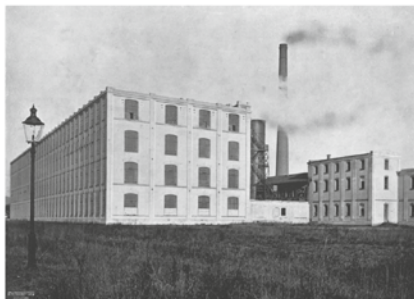
NINA BARTOŠOVÁ,
KATARÍNA HABERLANDOVÁ
INDUSTRIÁL OČAMI ODBORNÍKOV/
PAMÄTNÍKOV
TEÓRIA A METODOLÓGIA
OCHRANY PRIEMYSELNÉHO
DEDIČSTVA V KONTEXTE
BRATISLAVY
Bratislava, Vydavateľstvo STU 2016.
128 s.
ISBN 978-80-227-4658-8

INDUSTRIÁL (BRATISLAVY) ROZLIČNÝMI POHĽADMI INDUSTRIAL HERITAGE (OF BRATISLAVA) THROUGH VARIOUS VIEWS

Martin Dubiny

Napriek tomu, že vo viacerých krajinách Európy sa téme priemyselného dedičstva začali venovať už v druhej polovici 20. storočia, u nás sa plnohodnotne otvára až v súčasnosti. K vedeckým štúdiám a odborným článkom, čo vyšli v lokálnych periodikách v uplynulom desaťročí, pribudla nedávno aj kniha s príznačným názvom *Industriál očami odborníkov/pamätníkov*. Motiváciou za jej vznikom bola snaha sprostredkovať verejnosti rozličné pohľady na priemyselné dedičstvo, od odborných historografických a pamiatkarských až po kultúrno-antropologické. Zatiaľ, čo predmetom záujmu autoriek bola univerzálna téma výskumu, ochrany a obnovy industriálu, objektom ich analýz sa stali výlučne diela na území Bratislavy. Práve dianie v hlavnom meste Slovenska totiž v ostatnom období podnietilo najintenzívnejšiu tematizáciu ochrany tohto dedičstva. „Bratislava [...] bývala na prelome 19. a 20. storočia v rámci Uhorska významným priemyselným mestom a až do deväťdesiatych rokov 20. storočia pracoval veľký počet jej obyvateľov v niektorom z priemyselných závodov.“ (s. 6) Industriálna architektúra, ktorá formovala základ historického vývoja mestskej štruktúry

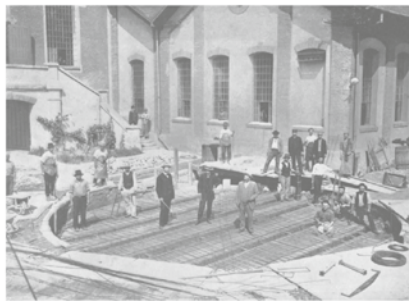

a — Východný pohľad areálu Cvernovy v roku 1902, v tom čase Uhorskej cvernovy továrne, v propagatívnej publikácii firmy Pítel a Brauswetter Beton, Hid-és Melyéptó Rt., 1913.

b — Pohľad na krátku – južnú fasádu – hlavného výrobného objektu Uhorskej cvernovy továrne v roku 1913 (zdroj: Pítel a Brauswetter Beton, Hid-és Melyéptó Rt., 1913).

c — Vystavba železobetónových nádrží na objem vody 180 m³, rok 1910 (zdroj: Pítel a Brauswetter Beton, Hid-és Melyéptó Rt., 1913).

d — V Archíve H. mesta sa nachádza projektové štúdio pre stavbu zvládnu z roku 1938 (ovládanie ako „Rekonštrukcia ľahkej závody čí MČZ, s. mapa, n. p.“), ku ktorej v plánovacom rozsahu napokon nikdy nedošlo. Poči v 60. rokoch 20. storočia bol k Prádam prístavaný objemov podoby objekt (zdroj: Archív H. mesta SR Bratislava, ÚHA, šr. č. 414).

a — East view on the Cvernovka factory site in 1902, at the time Hungarian thread factory, in a promotional publication of the construction company Pítel a Brauswetter Beton, Hid-és Melyéptó Rt., 1913.

b — View on the shorter – south façade – of the main manufacturing building of the Hungarian thread factory in 1913 (source: Pítel a Brauswetter Beton, Hid-és Melyéptó Rt., 1913).

c — Construction of reinforced concrete water tanks for volume of 180 m³, 1910 (source: Pítel a Brauswetter Beton, Hid-és Melyéptó Rt., 1913).

d — Project study of refurbishment of the factory from 1938 (inferred to as “Reconstruction Dying Works of MČZ, national corporation”) could be found in the Archive of the City of Bratislava. It was never realised as proposed, but in the 1960s a new building was constructed near to the historical spinning mill, of a similar volume (source: Archive of the City of Bratislava, Section of the Main Architect, box no. 414).

Bratislavy, však dodnes nie je považovaná za plnohodnotnú súčasť kultúrneho dedičstva. Väčšina verejnosti, vlastníkov nehnuteľností, investorov, developerov a dokonca aj niektorí predstavitelia pamiatkarskej komunity vníma industriálne areály či objekty ako menej hodnotné až rušivé.

V takom kontexte je mimoriadne dôležité, že publikácia reflektuje práve vývoj industriálnej pamäti v Bratislave. Kniha je súborným kompilátom výskumov oboch autoriek. Viaceré zo štúdií už boli publikované či prezentované vo vedeckých časopisoch i na konferenciách. Napriek tomu ide o celistvý knižný útvar osvetľujúci problematiku od širokých univerzálnych tém až po lokálne a konkrétne problémy ochrany a výskumu bratislavského priemyselného dedičstva. Práve lokálne výskumy predstavujú najzaujímavejšie časti publikácie. Prinášajú nové poznatky a majú ambíciu osloviť aj najväčšie publikum. Kniha je dvojjazyčná slovensko-anglická, čo ešte umocňuje potenciál jej odozvy v odborných kruhoch. Podstatnou súčasťou knihy je jej originálna grafická úprava, ktorej autorkou je grafická dizajnérka Kristína Bartošová.

Publikácie je určená najmä odbornej verejnosti, čomu zodpovedá aj pomerne akademický jazyk, čo autorky používajú. Princípy pamiatkovej obnovy však vysvetľuje zrozumiteľne a výstižne, k čomu prispieva aj atraktivita zvolených príkladov. V knihe nájdeme Cvernovú továreň, továreň Dynamit Nobel, Matador, ale aj Sklad č. 7 či iné budovy a areály. Text vhodne dopĺňa starostlivo vybraná a dobre graficky spracovaná obrazová príloha, ktorú určite ocení aj široká verejnosť. Medzi ilustráciami nechýba pôvodná projektová dokumentácia, pôvodné fotografie zo života priemyselných podnikov, reklamné plagáty aj ukážky dobovej tlače z obdobia najväčšej slávy spomínaných tovární. Kniha je členená na štyri hlavné kapitoly. Prvá kapitola pod názvom *Posun pamiatkového diskurzu v kontexte priemyselného dedičstva* nemá byť kritikou súčasného stavu „[...] – spôsobu, akým je prezentovaná inštitucionalizovaná ochrana pamiatok v praxi či jej teoretických východísk – ale prezentácia alternatívneho diskurzu [...]“ (s. 12), ktorý pracuje s jednotlivými hodnotami v širšom kontexte. Druhá kapitola *Príspevok kultúrno-spoločenských vied pri identifikácii pamiatkových hodnôt* má za

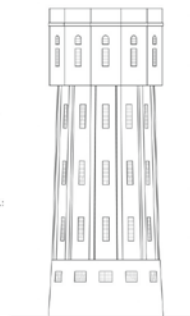
Cukrovár Dynamit Nobel – Hlavný objekt, východná fasáda. Dokumentácia z roku 1927, Pittel a Brausewetter. Cukrovár, ktorý bol založený po odštiepení výroby z bežajevských ťvôdov do Pardubic, bol v prevádzke len niekoľko rokov (podľa: Archív M. mesta SR Bratislavy, CHZJD – Cukrovár, inv. č. 13585, krabica č. 985).

Sugar factory Dynamit Nobel – Main building, east facade. Drawings from 1927 by Pittel & Brausewetter. Sugar factory that was founded after moving the original production from safety reasons to Pardubice, was in operation just for few years (according to plans: Archive of the City of Bratislava, CHZJD – Cukrovár, inventory no. 13585, box no. 985).

Vodná veža bývalej Dynamitky s objemom 750 m³ (podľa kópie historickej dokumentácie od architekta SKPS, pozn.: originály sú nedostupné, pravdepodobne sa stále nachádzajú v majetku podniku).

Water tower of former Dynamitka with capacity of 750 m³ (according to copy of original documentation provided by architecta SKPS, note: originals are not available, it is probable that they are in the archive of current owners).

cieľ „[...] priblížiť význam aplikovania metód kultúrno-spoločenských vied a kvalitatívnych metód výskumu v oblasti ochrany priemyselného dedičstva.“ (s. 32) Tretia kapitola *Stratégia a aktivity v záujme ochrany industriálneho dedičstva v kontexte územného plánovania* reflektuje súčasné teoretické východiská ochrany priemyselného dedičstva „[...] v súvislosti s ich novým využitím a pokúša sa ich aplikovať na konkrétnu situáciu, čo nastala po politicko-spoločenských zmenách v roku 1989.“ (s. 52) Vo štvrtej kapitole *Urbanizácia industrializáciou* sa autorky zameriavajú na úlohu industrializácie a priemyselnej architektúry vo vzťahu k rozvoju mesta. Český architekt Tomáš Med z Katedry architektúry Stavebnej fakulty ČVUT v Prahe označil túto publikáciu za výnimočnú, upozornil však na skutočnosť, že jej názov môže zvädzať a uviesť čitateľa do omylu, že časť textu tvoria spomienky pamätníkov. Metóda orálnej histórie sa však v knihe pretavila do osobitého antropologického pohľadu na tému priemyselného dedičstva. (Projekt 1/2017, *Industriál očami odborníkov/pamätníkov*, s. 51)

Publikácii by sme mohli vyčítať určitú neúplnosť, že mimo pozornosti autoriek ostali viaceré industriálne areály či priemyselné budovy v Bratislave. Táto skutočnosť však

súčasne vytvára príležitosť na ďalšie pokračovanie skúmania aj popularizácie jeho výsledkov. V súvislosti s aktuálnosťou témy možno také dlhodobé udržiavanie diskusie okolo priemyselného dedičstva dokonca považovať za prezieravú stratégiu. Naznačovala by to aj séria podujatí, ktorá sprevádzala a sprevádza vydanie knihy. Spomeňme aspoň výstavu *Industriál očami odborníkov/pamätníkov* (STM – Múzeum Dopravy Bratislava, 8. 12. 2016 - 31. 3. 2017) alebo ostatnú prednášku Niny Bartošovej pod názvom „Od Karfíka po Faiglera“, ktorá sa uskutočnila 29. 3. 2017 na Fakulte architektúry Slovenskej technickej univerzity v Bratislave.

Autorky v knihe, rovnako ako pri všetkých jej verejných prezentáciách, nezabúdajú pripomenúť, že predpokladom otvorenej a objektívnej diskusie o priemyselnom dedičstve je interdisciplinárnosť. Svojou sústavnou a systematickou činnosťou v tejto oblasti súčasne ukazujú, že jedinou cestou k zachovaniu hodnôt minulosti, je ich neustále pripomínanie.